

Efterretning om Gurre-Slot i Sjælland,

af

M. N. C. R. Rasmussen, Stud. theol.

(Hertil en Grundtegnning over Slottet, efter de opgravede Ruiner.)

Den Mærkværdighed, som Sagnet, meer end Historien, har knyttet til en forðums kongelig Borg i det nordlige Sjælland, det fra Baldemar den Tredies Tid bekendte Gurre Slot, hvoraf allerede i en lang Række Aar kun det af Kratkov overværede, med en Grav omgivne Boldsted var tilovers, er nyligen bleven opfrisket ved de Opgravninger af bemeldte Boldsted eller Slotsbakke, hvorved Borgens Fundamenter og Kældere, i Bygningens hele Omfang, ere komne for Lyset. Da et af den historiske Forenings Medlemmer, Hr. Professor Friedenreich, i Anledning af disse interessante Opgravninger, havde tilskillet Selskabets Bestyrelse en af Hr. Arkitekt Winstrup udført Grundtegnning over Slotsruinerne, med deres nærmeste Omgivning, sandt Bestyrelsen denne Tegning passende til Meddelelse i Tidsskriftet, og anmodede Hr. Rasmussen om at ledsage den med en historisk Text. Forfatteren har bestræbt sig for, til dette Niemed, at samle af autentiske Kilder enhver paalidelig Efterretning, som er levnet os om Stedet, enhver factisk Omstændighed, hvortil dets Navn, i Folge saadanne Kilder, er knyttet. Det er disse Efterretninger, her meddeles; hvorhos kan erindres, at Forfatteren (hvad man overhovedet ei kan andet end billige) her ikke har taget noget Hensyn til locale Følkesagn, eller andre Traditioner, der staae i nærmere eller fiernere Forbindelse med Baldemar III. og Gurre, men uden at være historisk bevidtlige; sandom endog uden at være historisk rimelige eller sandsynlige. Til Hr. Rasmussens historiske Efterretninger har man føiet en kort Underretning om de i de seneste Aar foretagne Udgravninger af Gurre's Ruiner, med nogle Bemærkninger i den Anledning over Bygningerne.

Gurre's Navn stammer uden Tvivl fra det gammelnordiske **Gor**, der oprindeligen betyder **Skarn**, Ureenhed i Indvoldene;

der næst (Gor, Gur, Gurr) Dynd, Mudder, Mosejord.) I den sidste Betydning er Ordet, foruden i det Siællandske Gurre, ogsaa tilovers i et skaanskt og et lollandskt Stednavn. I Skaane ligger nemlig et Gåre (saaledes kaldes det paa den Geographiske Indretnings Kaart, 1812) i Christianstads Lehn, Billands Herred, Østerlof Sogn, omtrent 2 Mile N. O. for Christianstad. Dette Sted kaldes i et Skiftebrev af 1491 (Diplomat. Langeb. i Geh. Arch.) „Gorffwe“ („Gorffwe molle“), i Provsternes Beskrivelse over Skaane 1624 (Suhms Saml. til d. D. Hist. I. 1. S. p. 109) saavel som paa Joh. Meijers Kaart fra Frederik den 3des Tid: „Gurre“ og i Gillbergs Beskrifning öfver Christianstads Län, p. 35 „Gorrie.“ Det ligger i Nærheden af tvende Søer, næsten lige ved en lille Na, der falder i den ene af disse, og kun noget over en halv Mill fra den store Selgeaa, saa at Stedet maaskee endnu svarer til sit Navn. I Lolland ligger Gurreby, [Gorreby, 1473. Dipl. Lang.], i Sønder-Herred, en Mill Østen for Naksø. Jordbunden er i denne Egn jævn, lav, leret.¹⁾

Slottet Gurre, som her handles om, laae i det nordlige Siælland, i Tikøb Sogn, omtrent en Mill sydvestligt for Krogen og Helsingør, lidet over en Mill fra Esrom-Kloster. Dets Historie rækker op til Valdemar Atterdags Tid; og de Mure, hvis Grundvolde nu ere bragte for Lyset, ere maaskee ikke ældre end fra hans Dage.* — Aaret 1364 er det første,

1) Jvf. Gorr v. Gor. Jhres Glossarium Suiogoth. 1. 698. Vidensk. Selsk. Ordbog. II. 421. 468. Mosbechs Danske Dialect-Lexicon. 173. 185. „Belgæ goor limum, lutum (appellant).“ Ihre.

2) Lidet over en Mill derfra, i samme Leen og Herred, Næbbeløf. Sogn, ligger et Gårpe, Gårpe (J. Mejer), Gorru (Gillberg), men Gøerpe i Provsternes Beskrivelse.

3) Larsens Bestr. over Lolland og Falster, 1ste Bd. S. 202.

*) Allerede i det plattyske Udtog af Særo (saaledes formodentlig ikke meget over 100 Aar efter Kongens Død) nævnes Gorue som et

fra hvilket Noget om Gurre med Visshed er bragt til os; i dette Aar begavede nemlig Kong Valdemar St. Jacobs Capel paa Gurre (de Gorue) med Reliquier, som han havde faaet af Paven i Avignon. 1) Uagtet Kong Valdemar jævnlig maa være kommen til Gurre — thi, naar han var i Danmark, reiste han idelig om og holdt Rætterthing, og fulgt af Bisper og Riddere, drog han ind i Stæderne og paa Slotterne — kunne vi dog ikke paavise hans Nærværelse der førend i Aaret 1374. 2) Til de samme Dage maa henføres et Brev af Biskop Niels og Capitlet i Roskilde, ved hvilket de forpligtede sig til at holde en daglig Messer og en aarlig Begængelse for Kong Valdemar i deres Domkirke 1374. in Gwrfuæ [l. c.]. Abbed Peder af Esroms Brev om Martid og Messer for Dronning Helvig (Kiøbenhavnske Selskabs Skrifter, 4de Deel, p. 240), af 28de October 1374, er maaskee udgivet paa Gurre; maaskee ogsaa paa det næste Sted, hvor Kongen har opholdt sig, efter at være dragen derfra. Den 1ste Jan. 1375 var Kong Valdemar i Jylland; den 16de Febr. i Marhuus (Rætterthing); allerede i April har han formodentlig været i Fyen; thi han maa have holdt Rætterthing i Odense

Sted, han yndede, og paa hvis Bygning han lod anvende stort Arbeide. „Do leeth de konik nicht anders in vij iaren dōn, men slote buwen vnn verbeterēn, unn dar mede de menheit vele groter swarheit vn arbeid vp lede, hesunders van eynes slotes weghe in Zeelande dat gorue heeth, dar he suluest gerne wesen wolde.“ Fol. V, 6. b. Dette er vel det ældste Sted, udenfor Diplomerne og Annalerne, hvor man finder Gurre nævnet.

Red.

1) Kiøbenhavnske Selskabs Skrifter, 4de Deel, p. 136—37, hvor Stedet hos Raynaldus er indført. Suhms D. Hist. XIII. p. 524.

2) At Kongen da var der, sees af tvende af Hr. Anders Jacobsen (paa Løstrup i Skaane) i bemeldte Aar paa „Gurffwe“ — in castro Gwrfuæ — udgivne Breve, af hvilke det Ene er uden nøiere Datum; det Andet af 9de October. (Christian den 1stes Registrant — i den Udvalgte Manuskriptsaml. paa det kongel. Bibl.)

og paa andre Steder paa Den. I Christian den 1stes Register, anføres et Brev af Biskop Erik i Odense, Prior Jens og Capitlet sammesteds, ved hvilket de sælge og skide Kong Baldemar Toldelund, liggende ved Næsbyhoved, og et Andet af Boose Paris, ved hvilket han giver Kong Baldemar Fuldmagt til at indløse Gods i Fyen, som han havde pantsat, begge af 1375; inden Kongen henimod Slutningen af Mai kom til Orkel ved Svendborg. Muligt, at han derpaa en kort Tid har været i Folland eller i Sjælland; men den 14de (7de) Juli var han i Ribe. Den 25de September var han paa Kallundborg-Slot, og endelig kom han (i October) atter op til Gurre, uden Lovol for at holde Rætterthing i denne Deel af det nordlige Sjælland. — Det maa da have været i de Dage, at Henneke Pren fik Forleningsbrev for Livstid paa Dronningholm for sig og sin Hustru, Fru Befe. [Gwrffuæ—1375.] Fru Befes første Husbond, Hr. Jens Smeger, der ogsaa nævnes i det nye Forleningsbrev, har allerede havt Dronningholm. Henneke Pren sad saaledes allerede paa Gaarden, for medelst sit Søstermaal med hende, (de have ogsaa havt Breve paa samme af Kong Baldemar, inden de fik ovennævnte Forleningsbrev paa Livstid); og derfor søgte han Kongen paa det faa Mile fra Dronningholm liggende Gurre, da denne her holdt Rætterthing.

Det var under dette Ophold, at Kong Baldemar blev syg paa Gurre, og han gjorde der paa sit Yderste sit Testamente.²⁾ Det var intet Under, at Kongen, omgivet, som han

¹⁾ Christian I. Registrant. Jvf. Knudsen's Danmark i Middelalderen I. S. 82. 83.

²⁾ Christ. I. Registr.: „Item Testamentum ultimum Dni regis Waldemari & datum in Gorro, MCCCLXX quinto circa Simonis et Jude apostolorum festum (s: 28de October).“ Et etiam testamentum Dni Waldemari regis, datum Gorwe, anno M CDLXX quinto (sic.)

har været, af mange Landets Mægtige,¹⁾ i dette Testamente sit bestemte, at disse skulde have det Gods igien, som han havde faaet fra dem.²⁾ Ebelholt-Kloster gav han det Gods igien, som han havde frataget det og lagt til Gurre.³⁾ Til En (den fornemste) af sine Executores Testamenti gjorde han Hr. Oluf Bjørnsen, der formodentlig allerede da var Hovedsmand paa Slottet, og saaledes nærværende ved Testamentets Affattelse (see Anm. nedenf.). Kongen døde derpaa den 21de October (cf. Suhm 13. S. 750). Naar man tillige veed, at hans Testament er skrevet i hans sidste Dage — o: henved den 28de October „circa Simonis et Jude apostolorum festum (see ovenf.) formodentlig paa selve hans Dødsdag — „in extremis suis“ (Brevet af 1ste Marts 1377; s. ovenf.), og det paa Gurre (see ovenf.) da har man al Vished om, at Kongen er død paa dette Sted. Det bevidnes ogsaa udtrykkeligt af gamle Annaler.⁴⁾

1) — „in præsencia nobilium & discretorum“ — Script. Rer. Dan. VI. 172.

2) „Ex quo bona Nobilium regni Dacie — ut in testamento (Valdemari) continetur, sunt restituenda“ — Kong Olufs Brev af 25de Febr. 1377. Dipl. Lang. Suhms Danm. Hist. 14. p. 35—36. — Man seer vel, at Kong Valdemar sit Stiebreve af vedkommende Adelige paa deres Gods; men i disse Breve vare der saa mange Forfiktninger om at de frivilligt stienkede deres Gods, at vistnok det modsatte maa antages.

3) Hr. Oluf Bjørnsen bekiender i et Brev af 1ste Marts 1377, at han, efter hele Danmarks Riges Samtykke og Raad paa Rettefthinget i Slangerup, har opløst og tildømt Kannikerne i Ebelholt Gods i Samersholt o. s. v., hvilket Kong Valdemar „minus juste“ havde frataget dem og lagt til sit Slot „Gwruæ;“ men paa sit Yderste — in extremis suis, o: formodentlig i sit Testament — tilbagegivet dem. (Scr. R. D. VI. 172).

4) Saaledes: S. R. D. VI, 229: „Demum — obiit in castro Gurfue“ &c. — VI. 533: Mortuus est Rex Daniæ Waldemarus, quartus in Gorwæ crastino Sancti severini. — Cf. Gramm Notæ in Meursium, p. 536. Den danske Rimekrøn. Holbechs Udg. S. 237—38. „Om syer bleff ieg paa gorfue döt.“ o. s. v. — 3 Sammerherred, Kiøng Sogn, N. B. for Bordingborg, vides nogle som det synes

Den første Hovedsmand paa Gurre, Historien kender, er Jacob Nielsen; han havde i Aarene 1369, 1370 og 1371 baade Soborg og Gurre.¹⁾ Fru Margrethe Jacobsdatter af Dreby (Durebygaard i Volland) var uden tvivl hans Datter. De forte i det mindste samme Vaaben, en Drn med udstrakte Vinger.²⁾ Han var da vistnok en Sønnesøn af Sivart Lauridsen af Dreby, der forekommer hos Hvitfeldt under Aaret 1317, I. 394, og hos Suhm, II. 387—388, i Hertug Otto Christoffers den 2dens Søns Brev, Sarkjøbing October 1333: „Siffridus dictus de Oreby nostre curie marschalcus.“ — Denne Fru Margrethe Jacobsdatters (første) Husbond, Hr. Erik Siællandsfar — Dominus Ericus Siællandsfaræ, Miles (Klevenf.), — er urigtigen bleven gjort til en uægte Søn af Kong Baldemar.³⁾

faa Rudera, der udgives for at være af et Kong Baldemars Lyst- eller Jagt-Slot (Hofmans Saml. af Foundationer, VIII. 472; Danske Atlas, VI. 371 o. fl. St.) Navnet Gurre (Lille Gurre) har dette Sted uden Tvivl faaet i langt senere Tider, idet man har tænkt, at Gurre endelig maatte søges et Sted i Nærheden af Bordingborg-Slot, hvor Kong Baldemar skulde have opholdt sig saa meget (jvf. Boesens Helsingørs Beskrivelse, S. 189: „Der har været dem, som har holdt for, at Gurre laae ved Bordingborg“ etc.). Af Suhms Daann. Hist. 13. 724 skulde man troe, at „Evaning lægger Gurre ved Bordingborg“; men Stedet hos denne kan læses i Kiøbenhavns Selskabs Skrifter, IV. 179—180. Suhm meente, at Kong Baldemar døde paa Gurre ved Bordingborg for hvis Existentis Intet findes i Historien. (Danm. Hist. 13. 751.)

- 1) Doc. af Nov. 1369 — Suhm, 13. 578 — „Jacob Niclessen, Hovetman tho Seborch vunde tho Gorgo“ — af Mai 1370 — Dipl. Lang. og Octbr 1371. l. c. „Jacop Nychlyssen, Hovetman tho Seborgh vnde tho Gorgo.“
- 2) Hans Vaaben anføres efter hans Sigil hos Suhm, IIIV. 864. Nr. 11; hendes hos Hvitfeldt, I. 564. Arild Hvitfeldt nedstammede selv fra Hr. Erik Siællandsfar og Fru Margrethe Jacobsdatter giennem deres Datter, Bodel Eriksdatter, gift med Laurids Jensen (Blaa).
- 3) Hr. Erik Siællandsfars Fader har nemlig ogsaa hedt Siællandsfar; i det 14de Aarhundrede levede en Hr. Jens Siællandsfar den ældre, en (Hr.) Jens Siællandsfar den yngre o. fl.

Efter Jacob Nielsen nævnes Hr. Oluf Bjørnsen, uidentivt af tydsk Herkomst, som Hovedsmand paa Gurre. [Hr. Oleff Bjørnsen Houethman tho Gorgo. Aug. 1376 (Dipl. L.) — „Capitaneus castri Gurue“ i ovenanf. Doc. af 1ste Marts 1377.] Kong Valdemar gjorde ham til en af sine Executores Testamenti (see ovenfor.)¹⁾ Formodentlig har han været Hovedsmand paa Gurre, da Kong Valdemar døde der. Han levede endnu i October 1380 (Suhm, 14. 86). Han og hans Frue, Fru Hylle, ere begravne i Skovklosters, nu Herlufsholms, Kirke under en Liggsteen med Mars-tallet 1381. (Indskriften blandt Abildgaards Tegninger). De regnedes blandt dette Klosters Velgiørere (Klevenf.)

Kong Oluf stadfæstede paa „Gorwe“ den 17de August 1385 Lunde-Capitels Privilegier. (Dipl. Lang. Suhm. XIV. p. 147). Kongen har uden Tvivl i disse Dage holdt Retterthing paa Gurre; thi den næst foregaaende 13de Aug. var han paa Hiortholm med sine Raader. (Dipl. Lang.) En Mage Eskildsen „Ako Eskillson Armiger“, uidentivt en Skaanff Adelsmand (han forekommer som Ridder 1390 og 1392) udgav 1ste Mai 1386 et Brev paa „Gorghæ.“ (Dipl. Lang.) Dronning Margrethe var i Januar 1390 paa Gurre. [Reghebart van Lutens Brev af 16de Januar „tho Gorwe“ (jvf. Suhm. XIV. p. 259. Dipl. Lang.) 1391 den 5te December gav hun paa „Gurwo“ (Dipl. Lang.) Hanneke Oluffen (senere stedsø Hr. Johan Oluffen, Hr. Oluf Bjørnsens Søn) Brev paa Lykkesholm i Fyen.²⁾ I Mai 1393 har hun ogsaa været paa Gurre (see nedanf.) I October 1397 var Kong Erik paa „Gurwæ“, og ventede der paa de svenske Bøbnere, Svend

¹⁾ Jvf. Breve af Abbederne i Esrom- og Ringsted-Klostre, samt Skovkloster, alle af 1378; det maa ogsaa have været som Saadan, at han oplob og tilkomte Ebelholt-Kloster dets Gods; (see ovenfor.)

²⁾ Jvf. Dansk Mag. IV. p. 296. Suhm, XIV. p. 283.

Sture og Sommer — „Sween Sture“ og „Somær.“¹⁾ Til de samme Dage maa formodentlig henføres to andre Breve, udstedte paa „Gurwæ“ 1397 (Christ. I. Registr. Knudsens Danm. i Middelalderen, I. 84); man seer af dem, at ogsaa Dronning Margrethe da var paa Slottet. I Decbr. 1399 vare baade Kong Erik og Dronning Margrethe paa Gurre.²⁾ Erkebispens i Lund, Provst og Archidiaconus sammesteds, Abbeden af Esrom, 6 Riddere, 3 Bøvnere og mange Flere („in multitudine copiosa“ vare herved nærværende. — Hr. Magnus van Allen udgav paa samme Tid, den 9de December, paa „Gurwæ“ et Dvittebrev til Kong Erik og Dronningen; og blandt dem, der hang deres Segl for dette, var Hr. Abraham Brodersen. (Dipl. Lang. Suhms Danm. Hist. 14. S. 476. 477 og 659—660.) Kong Erik havde tidligere holdt Retterthing i Sorø d. 19de Nybr. og i Holbek d. 24de og 26de Nybr. (Dipl. Lang.) 1407 i Julius var Kong Erik paa „Gormæ“ (Cod. Esrom.) Hr. Folmer Jacobsen (Lunge) forekommer som Hovedsmand paa Gurre i Mai 1393.³⁾ Han skrev sig efterhaanden af Magleby i Stevns, af Høistrup sammesteds, hvilket han folgte til Dronning Margrethe, af „Nythe“, 3: Nygaard i Sjælland, og Evede i Volland. Han levede endnu i April 1411 (Danske Magazin, 5te B. p. 43.)

I Erik af Pommerns Tid sloges Mynt paa Gurre-Slot, hvilket er noget mærkeligt og sieldent. Der findes Mynter, med Indskrift: Ericvs Di. Gra. Rex. D. S. N. — Monetæ castri

¹⁾ Dipl. Langeb. Begyndelsen af Documentet er indført i Lagerbrings Svea R. Historia, 3die D. p. 804. Sviffeld kalder, I. 615, den første urigtigen „Hr. Steen Sture.“

²⁾ Tvende Retterthingebreve udstedtes den 11te Decbr. paa „Gurwæ“ af K. Erik (Dipl. Lang. Knudsens Danm. i Middelald. I. 94).

³⁾ „Houetman — des Slotet thu Gorge“ (Dipl. Lang. Suhm, 14. 310—311 og 575—576).

Gorge, og et E. (Beskrivelse over Danske Mynter og Medailler, p. 102. Tab. XXVI. Nr. 20.)

Sidtil havde nogle stællandske Herreder ligget til Gurre; men disse lagdes — som det synes under Eric af Pommern — til Krogen ¹⁾, hvilket sees af følgende mærkelige Document af 1466 (i Dipl. Lang.):

Alle Men thette Bress see eller hore læsæ, hellsæ wij Keldh Nielfson Houesman paa Parisborgh, ewynnellig meth wor Herre. Gore wij witherligth alle nermærende oc kommende meth thette wort opnæ Bress, ath Mar esther Gudz Byrdh MCDLX sexto, then ammen Mandagh nesth esther Postæ, wij alle forn^e tilsamen wore i Eickesholms²⁾ Caspellæ effter wor Nadigæ Herres Høgboren forstis Konningh Cristierns Befalelse of Tilskrivelsæ, ath wij sculdhe granske of vbledhe i Sandhedh, om nogen aff the som worth Sloth Gornæ hassue hassth fore wore Gfkelige Man oc Tiener Gofk Warsbek, hassue sydhet blodighe Domæ i forde Eickesholm eller forn^e Gornæ offuer nogen andræ Mang Tieneræ, en offuer them, som til Gornæ tyencæ oc ligghæ, sijdhen then tiidh Eæneeth oc Hæredernæ lagdis fraa forn^e Gornæ oc ind tiil worth Sloth Kroghen ic. Tha wor ther Belbyrdigh Man Her Johan Dre Riddere mæth fore off meth syne Bressue, Beuisninger, och skelligæ Witne, at forn^e Gofk Warsbek ther ick mothe meth syne Beuisninger eller Genswor therom, eller nogen pa hans wegnæ, som hans laghæ forsaldh giordhe ther vti nogen Madhe. Tha forst beuistæ forn^e Hr. Johan Dre for off, ath sydhen then tiidh Eæneeth oc Hæredernæ lagdis fraa Gornæ of ind tiil Kroghen,

¹⁾ Krogen (Drefreg), i hvis Sted siden Kronborg traadte, forekommer først under Eric af Pommern.

²⁾ Stedet, hvor denne Gaard har ligget, vides ikke.

tha haffuer enghen then som Gornwæ haffuer hafft, sydhet nogen blodhighe Domæ i for^{ne} Lyckesholm eller for^{ne} Gornwæ offuer nogen anner Manz Diener, en offuer synæ egne: togh sagdis fagedhen tiil paa Krogghen eller hans wisse Budh nær swo tilkom, ath han eller hans Budh wor ther hof; Thi ath thet ligger i Synghæhærrit, som ligger tiil Krogghen. Thet beuistæ for^{ne} Hr. Johan Dre meth ith Tingswitnæ aff Tryhæretstingh, oc meth eth Tingswitnæ aff Helsingor Bytingh aff gamlæ Oldingæ, efftherthi som the Tingswitnæ Bressue ther om yddermere vduisæ of inneholle. Item vitnede thesse effterskressue XIII Dandhemien, som gamlæ Oldinghe wore, som ære. — — ath thet swo war i Sandhedh, som the Tings witnæ Bressue innehollæ, som her forscrowet stander. Of vitnedhe the yddermere, ath them ful witttherligth wor, ath for^{ne} Gost Barsbet haffuer fordelth synæ eygnæ Diener tiil Tryhæretstingh, som han haffuer hafft Sagh tiil, of the haffwæ oc sameledis giordh, som haffuæ hafft Gornwæ fore hanom, sydhen Eæncæth ther fra lagdis oc indh tiil Krogghen. Item atspurdhe wij forscrowne gamlæ Oldinghæ, oc mange flere Dandæ men, som ther tha neruerendis sancfedhe wore, om the eller nogen aff them vistæ ther noghet anneth emodh at syghæ, en som vti swo Madhe vitneth worth foræ off. Tiil huilket the suoredhe alle oc endræchthelighe vitnedhe, ath the haffwæ aldri anneth horth eller spordh, en ath swo er i Sandhedh i alle Madhe, som her forscrowet standher. Huilke for^{ne} Her Jæhan Dres Bressue, Beuisinger oc Witnæ, som vti swo Madhe for off offuerlæstæ of witnet wore i alle Madhe, som her forscressuet standher, wij kunne ey rættære høræ eller sporghæ, en them bør wedh theris fulle Magth at bliffue i alle theris Ordh oc Articlæ, som the inne holle, of som foræ off vitneth worth, som

foræ ær røth, swo lenghe til nogen kommer meth bedræ
Beufningh ther vppa. In cuius rei &c.

Den i dette Document forekommende tidligere Hovedsmand paa Gurre, Godske Varsebek, var af en maaskee oprindelig holstensk Familie; en By ved Ravn af Varsebek ligger nemlig i Holsteen, N. O. for Kiel. Siden har Familien uden Tvivl været bosat i Mecklenborg; hos Hvitfeld, 1. 337, under Aaret 1307, forekommer „Gmiche Wasbecke“ blandt Mecklenborgske Riddere. — „Gotske Varsebek houthman pa Gwrshö nævnes i August 1458. Cod. Esromens. 1) Denne Adelsmand var 1468 Kong Christian den 1stes Kammermester. 2) Han maa være bleven det i samme Aar; thi hans Formand, Hr. Niels Gritsen, (Gyldenstiern, Rigsråad, tidligere Hofmester — Kammermester 1466 Dipl. Lang.) kaldes endnu Kammermester i et Dokument af bemeldte Aar 1468 (Dipl. E.) Christian den 1ste gav 1469 Godske Varsebek og hans Hustru sin Deel og Rettighed i nogle Gaarde og Gods paa Moen (Paludans Beskrivelse over Moen, 2den Deel, p. 305—306). Denne Hustru var Elsebe Hartvigsdatter, en Datter af den moenske Adelsmand, Hartvig Nielsen. 3) Hun levede endnu 1497 (Klevenf.) Som Enke gav hun Gods paa Moen til Helligaandsklosteret i Kiøbenhavn for Messer og en Aartid. 4) Godske Varsebek forekommer ikke efter 1470. —

1) 1466 var derimod Hr. Johan Dye Hovedsmand paa Slottet (see nedenfor); men 1470 i August havde hiin det igien („Gotske Bardzbeck poo Gorge.“ Dipl. Lang. 1470).

2) Jvf. Dansk Adels-Lexicon 1. 30, hvor der urigtigt staaer Kammerjunfer. At han der kaldes Godskalk og ikke Godske B. tyder paa, at det Hele er taget af et latinsk Document, hvor der har staaet: Godskalcus B. — Camerarius o: Kammermester.

3) Doc. af 1420 — Danske Magaz. 5 B. p. 297—298; „Hartwich Nielsøn i Moen“ — 1425. Dipl. Lang.

4) Pontoppidans Annaler, 2den D. p. 551; det findes her urigtigt under

Hr. Johan Dre til Torso (i Skaane, Wemmenhögskersred), Rigsraad, var 1466 Hovedsmand paa Krogen og „Gorwe.“¹⁾ Han forekommer i Tidrummet fra 1455—1466 som Hovedsmand paa Krogen (Dipl. L.); Soborg havde han allerede da, og indtil sin Død, i Paut; (l. c.) saa at han en Tid paa engang havde alle disse tre Slotte i det nordlige Siælland. 1468 havde han Helsingborgs Slot; (l. c.) og var der Hovedsmand indtil sin Død. — Godske Barsebøl var derimod igjen Hovedsmand paa Gurre i Aug. 1470 (see ovenfor). 1473 fik Hr. Johan Dre Landskrone at nyde, bruge og beholde med Byfogediet, Vyskat o. s. v. Af Kjøbstedgaarde vides han at have eiet En i Helsingør, to i Landskrone, En i Roeskilde samt at have havt Deel i En i Næstved (Ryges Peder Dres Levnet, Danske Magazin, og Dipl. Lang.) — Hr. Johan Dre blev Dronning Dorotheas Hofmester, og var 1488 med hende i Rom (Dipl. L.) Hans første Frue, som han havde, medens han var Hovedsmand paa Gurre, var Fru Virgittte Bondesdatter (Thott); hendes Moder var Fru Cecilie paa Dronningholm, Hr. Abraham Brodersens Enke. Det var Fru Virgittte Bondesdatter, der skræmmede Carl Knudsen og de Svenske fra Vidskølle i Skaane 1452.²⁾ Denne Gaard tilhorte den Tid hendes umyndige Sonner af første Ægteskab med Peder Brade (Brahe); selv var hun da anden Gang Enke efter Hr. Folmer Knob, der endnu levede i Juli 1451, men var død Septbr. 1452; hun kalder sig hans Efterleverste i et af

A. 1429. 1479 er maaskee det rigtige Aarstal — cf. l. c. p. 674 — Hr. Joh Dres Donation. Man seer af førstnævnte Sted, at Hr. Johan Dre var hendes Lovværge.

¹⁾ Ryges Peder Dres Levnet, p. 6; denne Efterretning hos Ryge skyldes naturligtvis Laugebøl, og er saaledes fuldkommen paalidelig.

²⁾ S. R. D. T. VI. p. 634; jvf. Danske Magazin, 1ste B. S. 135. Lagerbring Svea Rikes Historie, 4de D. p. 471.

hende udstedt Brev, dat. „Wiroe“ (i: Verøe, i Siælland, Nistykke-Herred) den 17 Sept. 1452. [Original i Geh. Arch].

Torbjørn Arvedsen forekommer efter Godste Varschet som Hovedsmand paa Gurre; saaledes i Nov. 1485: „torbern arwitsson pa Gwrrfwe“ (Esromske God.) 3 Dec. 1493: „Torbiørn paa Gørwæ“ — „paa Gwrrwe“ (Nyges Peder Dres Levnet, p. 20) 1495 Christi Himmelfartsdag: — „Torbern Høwigman paa gwrrffe“ (Esr. God.) 3 Jan. 1496: „thorbern arffwitsson, Høffwegman paa gurffwe“ (l. c.) 3 Jan. 1497: „Thorbern aff gwrrffwe“ (l. c.). Endnu har man ham i et Dokument af October 1501 (Dipl. Lang. men i en slet Afscr.). Her nævnes ikke Gurre. 1) — Oluf Daa paa Ravnstrup (i Siælland, Tybjerg-Herred) var 1523 Hovedsmand paa Gurre. (Nye Danske Mag. 6 B. p. 278 — Register over Slotte o. s. v.; der laae til Kongens Fædebur 1523: „Gwrrffue hæffuer Oluff Daa i pant oc forlenning“). Han var en Søn af Hr. Claus Daa paa Ravnstrup og Fru Dorethe Perlofsdatter. 2) Oluf Daa var ogsaa i Octob. 1507 uden Tvivl Roeskildes Bisps Lensmand paa Hiortholm 3); og har han maaskee været det allerede i Biskop Niels Skaves Tid. 4) Oluf Daa levede endnu i Febr. 1525 (Skibdebrev af ham, udgivet paa Ravnstrup 2den Febr. 1525, Original i Geh. Arch.); men maa have været død i Aug. s. A.; thi d. 30te Aug. 1525 fik hans

1) Han har været en Søn af Arved Baad i Badsted i Sønder-Halland (Bastad, Årstad-Herred, Estra-Sogn) — af den samme Slægt til hvilken Hr. Abraham Brodersen hørte — og Gunnilde eller Gundel, Datter af Torild Brade (Bræde) i Kernenæs i Sønder-Halland (Høls-Herred, Skummesløfs-Sogn).

2) Som ved et tidligere Ægteskab var Moder til Niels Skave, der blev Biskop i Roeskilde.

3) (Dipl. Lang.)

4) Hos Hvittfeld læser man (2. 1217 — jvf. under Aaret 1519, S. 1137 — 1138), om hvilken haard Medfart, han maatte lide af Christian den

Søn, Claus Daa, endnu da Hoffinde, Kronens Gaard
Gorstuge, i Siælland, i Pant af Kong Frederik den 1ste.
Han var gift med Fru Gundel, Datter af Hr. Joachim Gris
til Holme (Holmegaard i Siælland, Hammer-Herr. Østrup S.),
en Tid Hovedsmand paa Kiøbenhavns Slot, og Fru Anne
Arvedsdatter (Søster til Torbjørn Arvedsen, Hovedsm. p.
Gurre; see ovenfor). — Med denne Sidste og hendes Søn,
Henning Gris, Kannik i Roeskilde, stiftede han et Alter, S.
Antonii Alter, i Frue-Capel i Roeskilde-Domkirke. (Dipl. Lang.
f. 1508 og 1511). — Begge ligge i Herlufmagle Kirke — Sø-
nekirken til Ravnstrup — under en Sten med deres udhugne
Billeder, hvilken Fru Gundel 1532 har ladet gjøre (Abild-
gaards Tegninger); formodentlig har han først været begravet
i Graabrødre-Klosterkirken i Næstved. Nær dette Klosters Mure
opflog Fru Gundel sin Volig; i et Dokument af Juni 1531
(Klevenfeld) nævnes: „Fru gundels stue po graabrødrekerlegord.“
1532 maatte hun see paa, at Munkene uddreves af deres
Kloster. — Hr. Johan Ranzov Hovmester i Holsteen*),
der 1524 havde faaet Krogens Lehn, fik d. 22de Sept. 1526
Livsbrev paa Krogen, oc Gorffue, mett the leen oc herrede
ther nu tilligge frii oc qvitt,“ ic. (Registrant i Geh. Arch.
Danste Mag. 6 B. p. 65). Han er den sidste Hovedsmand
paa Gurre, saavidt man veed. — 1531 eiede Biskop Joa chi m

Den. Hans Søn, Claus Daa, En af Kongens Hoffinder, havde
flaaet nogle Muder ud i et Krohuus i Kiøbenhavn; derfor lod Chri-
stian den 2den Faderen føre til Kiøbenhavns Slot, hans Kister, Strine
og Sølv føre med, og han maatte sidde der, indtil han lovede at
betale 4000 Mark Danste.

*) Til Bredeberg (Breitenburg) lagde han den første Steen 1531 (efter
den gamle Indskrift i Angeli Holsteinische Chronica, 1ste Theil, p. 190
hvor der nemlig i den næstsidste Linie maa læses — „dreißig und
Ein“) og byggede det 1532: „Necht in der Feide mit König Fri-
derich, vnd König Christiern.“

Rønnoy en kort Tid Gurre. Man seer dette først af et Document, i hvilket man ogsaa faaer en Beskrivelse over Bygningernes daværende forfaldne Tilstand. Ved dette, „Screffuett wdj Stockholm“ den 12te April 1534, giøre nogle Rigsraader vittersligt: at, eftersom Nogle Danmarks Riges Raad af Sicelland og Skaane, som d. 22de Marts havde været forsamlede i Kiøbenhavn, havde undt, samtykket og bevilget Hr. Joachim Rønnoy og hans Arvinger „Gurre och thet godz som nu ligger tiill Gurre fore fyldest wederlag tiill kronen igien“ — saa havde de været der (paa Vyffesholm) forsamlede ic. Det hedder dernæst: „Saffue wij och beseett Bygningen paa forne Gurre, thaa er thett forfaldett, saa att alle spærene paa tornene ere affaldne, hwellingen i Tornene ere forderffuede, och megen aff muren er nedersalden, och thett stoore Torn er reffnet, saa thett skall nedertages“. ¹⁾ ic. — Dernæst har man et Brev af Roeskilde-Capitel af samme Aar, af hvilket man seer, at Rønnoy atter maatte vige fra Gurre-Slot og Lehn for at kunne kiøbe sin Bispestol af Grev Christoffer ²⁾.

Derfom Gurre-Slot, som man har meent, er blevet odelagt i Grevens Feide, kunde det maaskee være steet ved Borgerne i Helsingør. Man seer i det mindste af det tydske Skrift, som Adelen lod udgaae i Grevens Feide, at Grev Christoffer overgav Kiøbstæderne Rigets og Adelens Godser, som laae ved samme paa en Wiils Afstand. (Danske Magazin, 5te Bind, S. 310).

Om Gurre Slots senere Skiebne og Tilstand (efter 1534) veed man lidet eller intet; men det sees tydeligt nok, at efter

¹⁾ H. Knudsen: Joachim Rønnoy's Biographie, p. 155—166.

²⁾ Doc. hos Knudsen l. c. p. 171—74.

hvin Tid har man ganske overgivet det til Tidens Odelæggelser. Det nævnes 1652 og 1656 som „et gammelt forstyrret og øde Slot,* og „et gammelt ruineret Slot;“ *) henved 100 Aar derefter hos Pontoppidan (Theatr. dan. 1730, p. 92) „das alte zerstörte Schloß Gurre.“ I en Beretning fra 1743 om Gurre af en Præst i Tiliob omtales allerede Stedet, hvor Slottet har staaet, som en stor Jordhøi, bevoret med Træer, hvortil har været en Vindebro over Graven, af hvilken Bro Gæspæle endnu vare tilsynne over Jorden. Der omtales ogsaa en lang, steenlagt Vej til Slottet (hvoraf Levninger endnu ere tilovers, i en Længde af omtrent 1000 Alen, under Navn af „Kong Baldemars Steenbro;“) ligeledes en Kirke, der skal have ligget i Byen Gurre, med dens Kirkegaard, af hvis Muur Levninger dengang endnu fandtes; og de Steder, i nogen Afstand fra Slottet, hvor man troer, at den kongelige Stald, Teglovnen og Slotshaven have ligget. (Svf. herom Hoffmanns Fundationer VII. S. 58; og D. Atlas VI. S. 26. 27). Pontoppidan (D. Atl. II. S. 252) omtaler 1762 „nogle faa Rudera af det gamle Gurre Slot, hvis Voldsted udbiiser, at Slottet ikke har været stort; men udgjort en Kvadrat (nemlig Ringmuren) af omtrent 50 Alen paa hver Kant.“ — I et Tidrum af 100 til 150 Aar havde man efterhaanden ladet alle Slottets Mure over Jorden forsvinde, ryddet og bortført Stenene, og ladet Gruusdynger, Jord og Trævært dække Grundvoldene. I Aaret 1817 begyndte den daværende Gier af Gurre, Kammerherre v. d. Maase, at lade foretage en Gravning i Slotsbalken, hvorved en Deel af Muren ved den østre Side blottedes i en Høide af henved 3 Alen, og fandtes 4 Alen tyk, der, hvor man antog at den havde

*) Wolfs Encom. Regni Dan. S. 521. Ar. Bernitsen Danmarks frugtbare Herlighed. I. S. 22.

udgiort en Deel af Ringmuren. Den var opmuret paa den i Middelalderen meget sædvanlige Maade, med en Indermuur og Ydermuur af heel Steen; Stenene hævded 11 Tommer lange, 5 T. brede og 3 Tommer tykke; det herved dannede Mellemrum var opfyldt med Muurstumper og Kampesteen, overostet med Kalk. Siden fortsattes denne Gravning paa Sønder siden, hvor man stodte paa Levninger af en Vindeltrappe med tilhørende Svælvning,* m. m. *)

Disse Gravninger vare imidlertid aldeles utilstrækkelige til at give noget fuldstændigt Begreb om Gurre Slots Bygning, Befæstning, Størrelse og Skikkelse. Det er først de nyeste, fuldstændige og methodiske Udgravninger af alle Slottets og Borgmurens Fundamenter i Vassen, der have meddeelt os denne interessante Kundskab. Efterat Hr. Forstraad Bjørnsen i A. 1832 var bleven Eier af den saakaldte „Slotsgaard“ i Gurre By, med en tilhørende Englod paa 5 Eder Land, hvorpaa den saakaldte „Slotsbanke“ findes, 400 Alen i Omfæng og 10—11 Alen i lodret Høide over Engfladen: begyndte han at fortsætte de tidligere Udgravninger fra 1817. Begyndelsen skeete fra Abningen mod Vesten, og man stodte her snart paa en indvendig Grundmuur, der siden fandtes at tilhøre en firkantet, temmelig regelmæssig Bygning, som laae midt paa den Plads, hvilken den ydre, mere rhomboidiske, med Bjørnetaarne forsynede Muurquadrat omgiver. Der behøvedes 4 Mars Arbeide, for at bortføre herved 10,000 Læs Smaastene, Vassegrus og Jord, som har været opdyngtet for at forhøie Jordsmonnet, og udfylde Rummet imellem begge de omtalte Bygningers Grundmure. Først efterat dette Arbeide var fuldført, kunde man efterhaanden, da dette Rum var ud-

*) Jvf. J. G. B. Bechers Efterretninger om gamle Borge. III. Samling. S. 21. 22.

tomt og alle Murenes øverste Flader og deres Basis laae for Dagen, faae Begreb om Slottets og Ringmurenes oprindelige Stikkelse. Man fandt den opfyldte Hoide imellem begge Muurquadrater at ligge omtrent 7 Alen i lodret Hoide over det omlygende Jordsmån. I de seneste tre Aar har Hr. Viornsen, med en aarlig Understøttelse af det Kgl. Rentekammer, stadigen fortsat de 1832 begyndte Udgravninger; og saaledes ere ikke allene de for en stor Deel af Kampsteenen opførte Fundamenter til den hele indre Bygning, med sammes 4 Alen dybe Kieldere, men ogsaa nu, paa lidet nær, den hele Ydermur med dens 4 Størnetaarne bragte for Dagen; hvorved det har viist sig, at den sidste endnu, paa Ydersiden imod Slotsgraven, hæver sig 6 til 7 Alen over Vandfladen, imedens dens Hoide over Gravningshorizonten er imellem 1 og $3\frac{1}{2}$ Alen. Paa nogle Strækninger findes endnu, imellem denne Mur og Graven, en 5 Alen bred Døsfæring, som ud imod Graven bestaaer af svære Kampsteener. Ydermurens Længde fra Øst til Vest, begge Størnetaarne iberegnet, udgør $68\frac{3}{4}$ Alen; fra Nord til Syd, ligeledes med begge Taarne, derimod kun 63 Alen. Tykkelsen af Muren findes at være imellem 3 og 4 Alen, og er størst paa den østre Side; i Størnetaarvene er den, (som Grundtegningen udviser) omtrent fra $2\frac{1}{2}$ til 4 Alen. Paa Sydsiden af Ydermuren har der været et Porthuus, eller en Hovedadgang til Slottet, 13 Alen lang og $5\frac{3}{4}$ Alen bred; og paa hver Side af samme findes, i 3 Alens Hoide, Spor i Muren til en rund Udbygning, hvorfra to smalle Trapper af Muursteen formodentlig have ført til en Hovedtrappe af huggen Steen. I det mindste er en saadan Steen, 2 Alen 13 L. lang og 16 L. bred, funden i Gruset imellem bemeldte to Trapper. Paa Nord siden har man ved senere Udgravninger fundet en lignende Indgang eller Udgang. Muren springer her frem til en samlet Brede af 5 Alen, med 9 Alens Længde; og her findes

ligeledes en Trappe anbragt paa hver Side af denne Udbygning. De foresundne nederste Trappestene, af huggen Graasteen, ere omtrent $1\frac{1}{3}$ Al. lange, og 14 T. brede.

Ved at betragte den her meddeelte Grundtegning sees det, at den indre Bygning, der danner en i øvrigt regelmæssig aflang Firkant, i Ydermaal omtrent 20 Al. lang og 18 Al. bred, paa Sydsiden af Grundmuren, i en Afstand af omtrent $3\frac{3}{4}$ Alen fra det sydsørlige Hjørne, har en i Forbindelse med Hovedmuren opført firkantet Udbygning, $4\frac{1}{2}$ Al. lang og 4 Al. bred. En lignende fandtes i den vestlige Ende af Muren, og i samme Afstand fra det sydvestlige Hjørne; men den var uden Forbindelse med Hovedmuren, opmuret med Leer, og faldt sammen under Udgravningen, saaledes at nu intet Spor af samme findes. Man har paa intet andet Sted i de udgravede Grundmure fundet Sted til Skorstene; maaskee have bemeldte to Udbygninger derfor været Fundamenter for Skorstensrør; eller den ene har været Grundvold for et Trappetaarn til Dypgang i Bygningen. Omkring begge er der i Gruset fundet Hjorte- og Svinebeen, samt Aske og Trækul, brændte af Bøgegrene; af hvilket Slags Kul man ogsaa fandt et Forraad af omtrent 5 Tønder, liggende i det nordvestlige Hjørne af den store Kielder. — Hr. Forstraad Bjørnsen har ligeledes undersøgt de Grundspor, som findes af gamle Bygninger, hørende til Borgens Udhus; nemlig af tvende, paa Engene i Nord og Nordøst for Slottet liggende Huse (som ere de af Hoffmann og Pontoppidan omtalte, saakaldte Staldbygninger); og af to andre Huse, i Vest og Sydvest for Slotsbakken, og i en Afstand af 20—40 Alen fra Graven. Ved disse Bygninger er det især mærkeligt, at de ere anlagte paa saa side Steder, eller vel endog i Søen selv, der i ældre Tider har gaaet over en stor Deel af den nuværende Engjord, at Samfærdselen fra Slottet til Udhusene uden Tvivl er

steet ved Træbroer, hvorom en stor Deel Bropæle, som tildeels endnu findes fremragende i Engene, ogsaa bære Vidne.

Endelig er ogsaa paa det Sted, omtrent 500 Alen sydsøstlig for Slotsruinen, som endnu fører Navn af "Kirkegaarden" ved en begyndt Udgravning, foretaget ved Gieren af Gaarden Lovisenlyst, Hr. Rasmussen, fundet Fundamenterne af en Bygning, 45 Alen lang og 14 Alen bred, med 2—3 Alen tykke Mure, beliggende i Øst og Vest. Skiondt der af disse Ruiner endnu ikke er bragt noget fuldstændigt over Jorden, troer Hr. Wiørnsen det dog rimeligt, efter den Form, som Fundamenterne antyde, at de kunne antages at være Grundvolden til den Kirke, som efter Traditionen fordem skal have været ved Gurre. Om derimod Kirken har været det samme "Capella Sancti Jacobi de Gorue," hvortil Valdemar III. modtog Reliquier af Pave Urban V. (s. Gramm, i Vid. S. Skr. IV. S. 137) kan vel endnu være uafgjort.

Sammenligne vi nu Grundtegningen af Ruinerne paa Slotsbakkens med den her i Korthed meddeelte Beskrivelse over samme, saaledes som de ved Hr. Wiørnsens Udgravninger ere komne for Dagen: da vil først en rigtig Forestilling om dette saakaldte Slots sande Beskaffenhed fremgaae. Den indre taarnlige Bygning, som er den, der maa have tient til Beboelse, er ifkun 18 Alen lang fra Øst til Vest, og i den modsatte Retning $12\frac{1}{2}$ Alen bred. Den har formodentlig været i det mindste 3 til 4 Eoster høi, over den afdækkede Kielder-vaaning, hvilken ikke har mere end to Hovedafdelinger: en større Firkant mod Vesten, inden i 10 Alen lang og bred; og en mindre paa den østlige Side, som har været afdeelt i to Rum, indtil omtrent 5 Alen i Quadrat. Efter al Rimelighed have de øvrige Stokværk i dette Taarnslot (et Slags fritstaaende Donjon) været afdeelt paa samme Maade; og Dypgangen, i det mindste til den underste, eller

Stue-Stagen, har uden Tvivl været en Trappe, maaskee anbragt i en af de ovenfor omtalte Udbygninger. — Da der, imellem denne centrale Slots- eller Taarnbygning og den ydre, i Fundamenterne 3—4 Alen tykke Borgmuur, ikke er fundet nogen anden Grundmuur til den indre Væg af en Bygning: er det klart nok, at hiin Muur, med dens fire stærke Størnetaarne, har været Slottets Fæstnings- eller Ringmuur, hvilken sandsynligvis, foruden Størnetaarnene, har været forsynet med Porthuse, og opført til en Høide af $1\frac{1}{2}$ —2 Etager af den indre Bygning. Det lader sig nemlig slet ikke tænke, at det hele 15—17 Alen brede Rum imellem den ydre og indre Muurgrund skulde have været udfyldt af Overbygninger, hvilke da maatte have haft en Brede af omtrent 25 Alen; og et Diekast paa Tegningen, og de ganske divergerende Linier, efter hvilke Jdermuren og den indre Bygning er opført, bestyrke desuden end mere hiin naturligere Forudsætning. Det gamle Gurre-Huus har saaledes været meget indskrænket til Beboelse; men, som det viser sig, derfor ikke mindre stærkt og omhyggeligt befæstet. Da nu en saadan Borg til sit Forsvar maa have udkrævet et ikke ganske lidet Antal Svende og Krigsfolk, (i det mindste vel 100—150 Mand) kan man ikke andet end antage, da disse umuligen kunde rummes i den indre Bygning, at der i de anseelige Størnetaarne, og maaskee paa Ringmuren selv, eller i dens Porthuse, har været sørget for Huusrum til Slottets Besætning.